

לראובן יש דירה גדולה ברמת גן. לפני כמה שנים החל למסור בה שיעור תורה קבוע לשלושה תלמידים בעלי תשובה. הם פירסמו לחבריהם, וכך הלך מספר המשתתפים וגדל מאד. כיום – לאחר שלוש שנים מאז פתיחת השיעור הראשון – ישנו במקום זה "מרכז ללימודי יהדות", ובו עשרות תלמידים בעלי תשובה. במקום יש שיעורי בוקר (ובסופם מתקיימת תפילת מנחה) ושיעורי אחה"צ (ובסיומם מתקיימת תפילת ערבית). השכנים שבבניין התאגדו למחות בקיום מרכז זה, ולפנות את משתתפיו מהבניין. האם תתקבל תביעתם?

ת"ס

- מטרת השיעור..... 1
- סוגיית "איני יכול לישון מקול הנכנסים"..... 1
- תקנת יהושע בן גמלא לגבי תשב"ר..... ה
- סוגי הלימוד הנכללים בתקנה..... 2
- דין תשב"ר כשיש מקום אחר בעיר..... ט
- מחאה מחמת רעש גדול בזמן השיעור..... י
- לבוש: טענת "לא על דעת זו השתתפנו"..... יב
- נזקים צדדיים שלא נכללו בתקנה..... יד
- מחאה מחמת הפרעות חינוכיות..... יד
- ט"ז: סכנה לגור מעל בית כנסת..... טז
- בית כנסת שנצמד לבית פרטי..... יז
- סיכום ומסקנות..... יט

הערה: הדברים נכתבו לצורך לימוד, ובשום אופן לא להלכה

ד פ י - ע י ו ן

ב

מטרת השיעור

הגדרת מטרת

עיקר מטרת השיעור זה הוא ללמוד את **תקנת רבי יהושע בן גמלא** לפרטיה. תקנת רבי יהושע בן גמלא היא **מיוחדת בעוצמתה**, שכן היא מפקיעה כמה הלכות חשובות בהלכות שכנים. גם מנקודת מבט של **היקף התקנה** – יש כאן חידוש גדול עד לאילו מקרים מגיעה התקנה, כפי שנלמד לקמן בס"ד.

סוגיית "איני יכול לישון מקול הנכנסים"

הרחקת רעש

המשנה (במסכת בבא בתרא דף כ:): עוסקת ב**סוגיית רעש** בין שכנים הגרים בבתים משותפים. וזה לשון המשנה: **חנות שבחצר – יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישון מקול הנכנסים ומקול היוצאים**. אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בתוך השוק. **ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישון לא מקול הפטיש ולא מקול הריחיים ולא מקול התינוקות**.

וכפי שניתן להבחין – משנה זו עוסקת בענייני **רעש המפריע למגורי השכנים**. המשנה מתחלקת לסיבות שמחמתן אפשר למחות במרעיש, ולסיבות שבעטיין אי אפשר למחות בו.

ובביאור המשנה, בשאלה הכללית של רעש – כבר עסקנו בעבר בהרחבה (ראה שיעורנו: "**פתיחת חוג התעמלות בביתו**", למסכת בבא בתרא דף כ:; המשמש רקע לשיעור זה), וכאן נביא תקציר הכרחי, הנדרש להמשך שיעורנו.

ולמדנו שבמשנה זו ישנם שני סוגי רעשים, וההלכה בהם שונה:

- חלק הנקרא "**קול הפטיש והריחיים**" שבו אדם רשאי להרעיש, **ולא מועילה מחאה נגדו** (והזכרנו שלפי הרמב"ם (הלכות שכנים ו-יב, יא-ה) מחאה לא מועילה בתנאי שיש למרעיש חזקה, אחרת – מועילה מחאה, ולפי **רוב הראשונים** (הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א, נימוקי יוסף, רבנו יונה, מאיר, ריב"ש (סימן קצ"ו), מגיד משנה ועוד) – אין צריך כלל חזקה, ומותר לאדם להרעיש בתוך שלו). ודין זה נמשך גם **לשולחן ערוך** (סימן קנ"ו-ב), ונחלקים בו המחבר והרמ"א (במחלוקת הראשונים הנ"ל).
- ויש חלק הנקרא "**קולות הנכנסים והיוצאים**" שבו אין אדם רשאי להרעיש, **ומחאה נגדו מועילה** (וגם למדנו שבמקרה זה אפילו חזקה לא תועיל,

שני סוגי רעשים

ד פ י - ע י ו ן

כיוון שסוג זה של קולות נקרא נזק גדול, כמו "קוטרא ובית הכסא" שנקראים נזקים גדולים שאין הדעת סובלתן).

ולענייננו – אם נתמצת את מה שיש כבר תחת ידינו – נראה שיש סיבות רבות, המכונסות תחת כנפי הטענה "איני יכול לישון מקול הנכנסים והיוצאים", שבעטיין יכולים השכנים למחות בראובן, בעל הדירה, שיסגור את המוסד החדש שפתח בבניין, המפריע ומרעיש לשכנים.

רעש מעכב

ועוד למדנו כל מיני טענות נוספות (הובאו בשיעור הנ"ל), שיכולות להיות קולא למרעיש (ומהוות סיבה שלא לפנותו) – **ובענייננו הם חומרא**, ומהוות סיבה נוספת לסגירת המוסד. ולהלן כמה דוגמאות:

סיבות לסגירת המוסד

- **מספר קטן של משתתפים** (עפ"י התוספות, בדף כ"א. ד"ה וגרדי): התוספות הקשו מה שונה בעל הריחיים (שבמשנתנו), שאי אפשר לעכב עליו, מהגרדי (הוא אורג הבדים מצמר שמביאים לו, ודינו נמצא בברייתא באותה סוגיה), שאפשר לעכב עליו. **ותירצו** (וכן תירץ הנימוקי יוסף) שאמנם בשני המקרים מדובר בעיסוק עם לקוחות, אבל יש חילוק בין כמות הנכנסים והיוצאים, שבפטיש וריחיים אין כל כך הרבה נכנסים ויוצאים, שמקובל שנותנים לו פעם אחת וטוחן. אבל בגרדי יש לקוחות רבים שנכנסים ויוצאים ומביאים לו מטווה.

מספר קטן

- **ובענייננו** – "המרכז ללימודי יהדות" הנדון הוא היום מקום מרכזי, המכיל משתתפים רבים, כן ירבו. אי"כ יש כאן סיבה לאסור על המקום להמשיך להרעיש.

- **מספר קצוב של משתתפים** (עפ"י היד רמה, אות נ"ו, ודבריו הובאו בטור (סימן קנ"ו-י)): טענת ריבוי הנכנסים והיוצאים הוא דווקא בבעלי אומנויות וכיוצא בהן, שאין קצבה לנכנסים ויוצאים וגם אין קביעות לכניסתם ויציאתם. **ומשמע מדבריו** שעיסוקים המוגבלים למספר משתתפים מצומצם – אין בזה טענה של קול הנכנסים והיוצאים.

מספר קצוב

- **ובענייננו** – כל מהותו של המרכז הנ"ל הוא יכולתו להוות צומת למקום מפגש של ציבור בעלי נושאים משותפים. מטבע המקום – לפעמים באים אנשים רבים ולפעמים מגיעים פחות אנשים, ובכל

ד פ י - ע י ו ן

T

מקרה – מספר המשתתפים בו אינו קבוע. וזו חומרה נוספת וסיבה לסגירת המקום.

- זמן קבוע - **קביעות זמן לכניסה ויציאה** (עפ"י היד רמה, כנ"ל): עוד כתב היד רמה שפעילות הנערכת בזמנים מוגבלים ויזועים מראש – אין בזה טענה של קול הנכנסים והיוצאים.

- **ובענייננו** – שמדובר במקום שגדל והתעצם – מטבעו יש בו שיעורי תורה רבים, ומפגשים וכינוסים מכל סוג. מערכת השעות היא מגוונת וראויה לכל אדם בכל זמן (הן בזמן סדר הבוקר והן בזמן סדר אחה"צ). א"כ פשוט שאין שעת כניסה ויציאה מסודרים, כל אדם מגיע בזמנו החופשי. א"כ זו עוד סיבה לדרוש את סגירת המקום.

- אחידות הקול - **התרגלות לקול אחיד** (עפ"י נתיבות המשפט (בסימן קנ"א-)): כשמתחלפים האנשים הנכנסים והיוצאים – קשה לאדם לסבול רעש שונה בכל פעם, ולכן רשאי להתנגד. אבל בפטיש וריחיים – אותו קול נמצא מיום ליום ואינו משתנה – לכן אינו יכול להתנגד (וכן נפסק בספר ערוך השולחן סימן קנ"ב).

- **ובענייננו** – שמדובר במקום שהקולות שם אינם אחידים, אלא יש כל פעם קולות מגוונים, של לימוד, של שמחות, של כנסים וכיו"ב – יכולים השכנים להתנגד, ולאסור את השימוש על המרכז ללימודי יהדות.

- אלטרנטיבה - **אין אפשרות למקום אחר** (עפ"י הרלב"ח סימן צ"ז, ודבריו הובאו בש"ך סימן קנ"ב-): כל הכוח שניתן כאן לשכנים בהלכות הרחקת נזיקין הוא רק במקום שאפשר להתארגן אחרת. לכן נתנו לו רשות להיות בביתו ולעשות מלאכתו. אבל לא נתנו לו רשות להביא אחרים לביתו כדי למכור להם כלים. לפעולה זו של מכירה – יכול לצאת לשוק ולמכור שם. ולכן הדגישו פרט זה במשנה (במילים "אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בתוך השוק", שבוודאי שאין הכוונה לתת לו עצות, אלא לומר לנו את גדר הדיון), שבמקום שמלאכתו אינה הכרחית שתהיה בבית, ובמקביל – יש מי שניזוק מקול הנכנסים והיוצאים – במקרה זה תיקנו שלא יעשה בבית אלא בחוץ. אבל כאשר אי אפשר לעשות בחוץ, והמשמעות היא שצריך להפסיק את מלאכתו כליל – במקרה זה אי אפשר לעכב עליו מלמכור בביתו.

ה

ד פ י - ע י ו ן

- **ובענייננו** – ייתכן שאפשר למצוא מקום חילופי, וא"כ יש כאן עוד חומרא לרעת המרכז ללימודי יהדות (ובהמשך השיעור נעסוק בהרחבה, בס"ד, בעניין זה).

א"כ נראה, לכאורה, שבענייננו – אם לא נמצא חידוש מיוחד – ייאלץ ראובן לסגור את ה"מרכז ללימודי יהדות" שהקים בדירתו.

תקנת יהושע בן גמלא לגבי תשב"ר

אלא שחידוש זה (שיהפוך את הקערה על פיה, וישנה את כל ההסתכלות על מעשה כזה) **נמצא גם נמצא** תחת הכותרת "**תקנת יהושע בן גמלא**".

דרך לחיזוק לימוד התורה

הגמרא (במסכת בבא בתרא דף כ"א.) מקשה על המשנה דלעיל, מה ההבדל בין **הרישא** (שיכול למחות מחמת קול הנכנסים והיוצאים) ובין **הסיפא** (שאינו יכול למחות מחמת קול התינוקות הנכנסים והיוצאים), ומסיקה שהסיפא אינה עוסקת בתינוקות סתם (וכלשון רש"י במשנה: הבאים לקנות יין ושמן או כל דבר הנמכר בחנות), אלא מדובר **בתינוקות של בית רבן** (ובקיצור: תשב"ר), **הבאים ללמוד תורה**. כלפיהם יש יחס שונה בדיני הרחקת נזיקין.

מפרטת הגמרא שמדובר בתקנה שנתחדשה ע"י חז"ל, היא **תקנת יהושע בן גמלא** (רש"י: שהיה כהן גדול בתקופת בית שני), ומתקופתו ואילך. ורב יהודה אמר רב מתאר את השתלשלות התקנה, במילים "ברם זכור אותו איש לטוב, ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא – נשתכח תורה מישראל", בשלבים הבאים:

להושיב תינוקות

- **בתחילה** מי שיש לו אב מלמדו תורה, מי שאין לו אב לא היה למד תורה (והסמיכו עליו את הפסוק "לימדתם אותם" דהיינו ולימדתם אִתְּם) ...
- התקינו שיהיו **מושיבים מלמדי תינוקות בירושלים** (עפ"י הפסוק "כי מציון תצא תורה" והוסיפו התוספות (שם, ד"ה כי מציון) – לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכוהנים עוסקים בעבודה היה **מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה** כדדרשין בספרי "למען תלמד וגו' – גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים עד ל"יראה" שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה: ...) ...

אביו מלמדו

מלמדי תינוקות

ד פ י - ע י ו ן

1

- ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד.
- התקינו שיהיו מושיבים בכל פלך ופלך (וברש"י: הרבה מדינות בפלך אחד, והוא הנקרא אפרכיאי) ומכניסים אותן כבן ט"ז כבן י"ז.
- ומי שהיה רבו כועס עליו מבעיט בו ויוצא.
- עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהיו מושיבים מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה, ובכל עיר ועיר. ומכניסים אותו כבן שש כבן שבע וכ"ו.

בכל פלך

בכל מדינה

משמעות הדבר שהחל מתקנת יהושע בן גמלא, שנתן אפשרות ללימוד תורה לכל ילד מישראל, בכל מקום ומקום – **אין יכול למחות על קול התינוקות** הנכנסים ויוצאים בחצר, כאשר מטרתם הוא לימוד תורה.

[במאמר המוסגר: שאלו התלמידים מה הסמכות שיש לחכמים לתקן תקנות, שכוחן יפה לשנות את "הלכות הרחקת נזיקין". כדי לענות – יש קודם לדעת מה המקור להלכות הרחקת נזיקין, ומשם להשליך לתקנה זו. ובאמת יש בזה מחלוקת במפרשים:

מקור להלכות הרחקת נזיקין

- יש אומרים שהוא **דאורייתא**: כך דעת הגר"א (ביאור הגר"א סימן קנ"ו-ח). וכן כתב החת"ם סופר (בש"ת חו"מ סימן ע"ט) שהמקור להרחקות אלו הוא מהפסוק "ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו", ומפרש הספרי מלשון גר ודר עימו, שעל הדיינים לדון בענייני הדיורים, ומסרם הכתוב למשה רבנו ולדיינים שיחוקקו חוקים ונעשה דיניהם דין תורה. וכן דעת החזון איש (סימן י"ב-ו) ששיקרי דינים אלו נמסרו לחכמים לקבוע מה נקרא "עושה בשלו" ומה נקרא מזיק לחבירו. וכל זה הוא על פי דברי הרא"ש (בש"ת, כלל ק"ח-י): כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, והקפידה התורה שלא יעשה אדם בתוך שלו דבר הגורם היזק לחבירו.
- יש אומרים שהוא **מדרבנן**: כך דעת רבנו תם (ספר הישר, סימן תרט"ז), קרית ספר (שכנים פרק ט), בעל המאור (בסוגיית חרדל).

וממילא, אפשר להבין את תקנת יהושע בן גמלא: אם הרחקת נזיקין מדרבנן – א"כ בוודאי לא קשה כלום, כי הם אמרו והם אמרו (כלומר גם הדין וגם גדריו נאמרו ע"י החכמים). ואם הרחקת נזיקין מדאורייתא – גם ניחא, שהרי החזון איש לימדנו שגדר ההלכות נמסר לקביעה ע"י חכמים, והתוצאה ההלכתית של קביעת חכמים – סמכותה מדאורייתא].

ד פ י - ע י ו ן

וכך נפסק להלכה ברמב"ם (הלכות שכנים ו-יב) **ובשולחן ערוך** (סימן קנ"ג-א): וכן יש לו ללמד תינוקות ישראל תורה בתוך ביתו, ואין השכנים יכולים למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולים לישון מקול התינוקות של בית רבן (ומשפט נוסף – שיש מה להאריך בו, אלא שקצרה היריעה) והוא הדין לכל מילי דמצווה, שאינם יכולים למחות בידו.

והנה למדנו מהלך אחר בדרך החשיבה של הלכות שכנים: אמנם **חשוב מאד** לא להרעיש ולא להפריע לשכנים – אבל **עוד יותר חשוב להכשיר תלמידי חכמים** בכור ההיתוך הנקרא "בית מדרש" (ומצד "לא פלוג רבנן" אין מחלקים בתקנות, ומצדפים לתקנה זו גם בתי ספר, גנים לילדים, מדרשות למבוגרים וכל כיוצ"ב), וחשיבות זו באה לידי ביטוי בתקנת **רבי יהושע בן גמלא**, לתת משמעות הלכתית לחשיבות זו, **ולא לקבל את מחאת השכנים** במקרה שיש רעש מצד המוסד הלימודי.

ולכן בענייננו – אם ניתן להשוות את ה"מרכז ללימודי יהדות" לתלמוד תורה של התינוקות – נראה, לכאורה, שגם אחרי כל הטענות והמענות שלמדנו לעיל (ריבוי משתתפים, מספר בלתי קצוב, זמן לא קבוע, קול בלתי אחיד, אפשר ללכת למקום אחר וכיוצ"ב, טענות שבמקום אחר היו מועילות לקבל את טענת השכנים נפגעי הרעש) – כאן יש מהלך אחר, שתוצאתו היא **שהשכנים לא יוכלו למחות** בראובן כדי שיפנה את המוסד שהקים במקום.

סוגי הלימוד הנכללים בתקנה

כדי להשוות את תקנת יהושע בן גמלא לענייננו – יש לבדוק את היקף התקנה, כלומר: על מי היא חלה.

הגמרא (בהמשך הסוגיה, דף כ"א.) **מקשה**: למדנו בברייתא: אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא (רש"י: מוהל), **אומן** (רש"י: מקיז דם) **וגרדי** (אורג בגדים מצמר) **ומלמד תינוקות** – בני החצר מעכבים עליו (והטעם מובא ברש"י: מפני שמרבה עליהם קול הנכנסים והיוצאים). **משמע מהברייתא** שאפשר לעכב על מלמדי התינוקות. **ומתוצאת**: מדובר בתינוקות של עכו"ם.

לימודי קודש חול

ד פ י - ע י ו ן

11

הראשונים הוסיפו עוד משמעות לביטוי "תינוקות של עכו"ם":

- **נימוקי יוסף וריטב"א** (בסוגייתנו) שאין הכוונה דווקא לתינוקות של גויים, אלא אפילו בישראל **כשמלמד אומנות כללית** (ודברי הברייתא הם רק לפי הדרך הרגילה, שדרך תינוקות ישראל ומצוותם ללמדם תורה, ואסור ללמד לגוי תורה, דכתיב "ומשפטים בל ידעום", ואפילו משום איבה – המהווה היתר ללמדם אומנות שאינה תורה).
 - **וכן במרדכי** (אות תקי"ב) שניתן לעכב תינוקות של **שוליות נגרים**, שמלמדים את התינוקות בבית ספר לנגרות, להכשירם כנגרים.
 - **וכן ברמב"ם** (בפירוש המשניות) ולמה אינו מוחה בהיכנס התינוקות, ואע"פ שהם נכנסים ויוצאים – להרבות התורה בישראל. ולפיכך אין הדין הזה נוהג אלא במלמד תינוקות תורה, אבל אם היה מלמד **חשבון או תשבורת** (הנדסה) – יש לו רשות למונעו.
- וסיכם השולחן ערוך** (סימן קנ"ו-א) **שלימוד שאינו של תורה – יכול לעכב.**

- ועדיין יש לדקדק: **מה כן נכלל בהגדרת "לימוד של תורה"**, שבזה אין השכנים יכולים לעכב. וידועים בזה כמה דעות:
- **פשוט וברור** שתקנת יהושע בן גמלא נאמרה לגבי **תשב"ר** (תינוקות של בית רבן).
- והוסיף **החת"ם סופר** שהוא הדין לגבי **כל סוגי תלמודי התורה** (חדרים, ישיבות לצעירים, ישיבות לבוגרים, כוללים, וכיו"ב) **[ויעוין בהערות לקמן לגבי חלק התורה וחלק המצווה שיש בזה]**.
- **דעת הגר"ח זוננפלד** (שלמת חיים, אבן העזר סימן תנ"ד) שנשאל לגבי **בית ספר לבנות**, אם נכלל בתקנת יהושע בן גמלא, ולא יוכלו השכנים למחות, והשיב שאם לדעת בי"ד יש מצווה בלימוד הבנות – אין השכנים יכולים למחות, כנ"ל (ודבריו צריכים ביאור, אם נכללים בגדר של "תלמוד תורה" וש"כיים ישירות לתקנה, או ששייכים לגדר "דברי מצווה" התלווים במחלוקת הפוסקים, ובזה תלויה השאלה אם הם נספחים לתקנה או לא).
- **ובשו"ת נופת צופים** (חו"מ סימן קצ"א) כתב שבכלל תקנה זו – גם לימוד תורה **לקטני קטנים** [כאן המקור לכך שגם גן של תלמוד תורה וגן של מכינה לגילאי 3-4 הוא בכלל התקנה], (וצריך המלמד לקבל על עצמו לשלם ולתקן הפסדים

סוגי
לימוד
תורה

ד פ י - ע י ו ן

הבאים מחמתם, ועוד ידובר בזה בהמשך השיעור בע"ה) [ויעוין במגיד משנה אלו (כ"א-ז) מהו הגיל המינימלי ללמד ילדים תורה].

- **דעת הריטב"א** (תשובות הריטב"א סימן כ"ז, הובא בבית יוסף) שהתקנה כוללת גם לעשות בית מדרש להרביץ בו תורה, ולא תשתכח תורה מישראל [ונחלקו המפרשים בדבריו אם הם נובעים ישירות מהתקנה, או שהם שייכים לכלל ענייני מצווה, ותלויים במחלוקת הפוסקים בעניין מחאה על דברי מצווה].

- **דעת ערך השולחן** (למהר"י טייב, סימן קנ"ו, עפ"י הריטב"א הנ"ל) שאי אפשר לעכב גם על דיני תורה שעושה הדיין בביתו, כיוון שדין היינו תורה, וכל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, כאילו תיקן את כל העולם, וגורם שתשרה שכינה בישראל.

ובענייננו נראה, לכאורה, ש"המרכז ללימודי יהדות" נכלל בתוך ההגדרה של תקנת יהושע בן גמלא, ואי אפשר למחות לפנותו.

דין תשב"ר כשיש מקום אחר בעיר

ונחזור לדברי הרלב"ח (שהבאנו לעיל, ומקורו בשו"ת סימן צ"ז), שכתב שהכוח שניתן כאן לשכנים בהלכות הרחקת נזיקין הוא רק במקום שאפשר, והמסקנה היתה שבמקום שמלאכתו אינה הכרחית שתהיה בבית (וכנגד זה יש מי שניזוק מקול הנכנסים והיוצאים) – במקרה זה תיקנו שלא יעשה בבית אלא בחוץ, וכאשר אין אפשרות לעשות בחוץ (אלא להפסיק את מלאכתו) – אזי אי אפשר לעכב עליו מלמכור בביתו. ע"כ דבריו (שהובאו לעיל).

א"כ יש מקום לשאול – מדוע שלא יעבירו את המרכז הזה למקום אחר, שאינו מפריע למנוחת השכנים!?

ובנימוקי יוסף (בסוגייתנו, דף י: מדפי הרי"ף) כתב שעיקר התקנה היא, שאע"פ שהיה יכול ללמדם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות המיוחדים לכך – אפילו הכי אין מטריחים אותו, אלא יש צורך לסייע בהעמדת התקנה על תילה, כדי שיהיו המלמדים מצויים.

ד פ י - ע י ו ן

7

[פינת המוסר: יש להתבונן בדינים אלו, ולהבין עד כמה חשובה מצוות תלמוד תורה בעיני חז"ל, שעשו תקנה כל כך עוצמתית, המפקיעה זכויות מאדם אחד, ונותנת אותם לאדם שני, והכל כדי להעמיד את עניין לימוד התורה בראש החשיבות. והעוצמה היא כל חזקה, שהפקעת זכויות השכנים למחות היא אפילו כאשר יש פיתרון אחר, כפי לימודו של הרלב"ח].

ובשבט הלוי (חלק ט-רצ"ט) כתב, שאפילו שיש שם כבר מלמד תינוקות – אי אפשר לעכב על מלמד נוסף שרוצה ללמד שם, כיוון שלא מכל אדם זוכה ללמוד [בספר משכן שלום (סימן י"ז-עב) העיר שבזמנינו שנהוג שכל חוג פותח בתי חינוך לילדי הקהילה – זו סיבה נוספת לומר שאין יכול למחות ולעכב].

א"כ בענייננו, שמדובר בקירוב רחוקים, שהצורך גדול והמצוי מועט, אפשר לומר קל וחומר שאינו צריך להתפנות. ואפילו אם היה במקום סמוך עוד מרכז כזה – פשוט שזה לא יהיה סיבה לסגור את המקום.

מחאה מחמת רעש גדול בזמן השיעור

ויש עוד גדר מעניין במצבים קיצוניים, כדלקמן.

רעש גדול ביותר בכלל התקנה?

הגמרא (במסכת בבא בתרא דף כ"א). דנה בדברי רבי יהושע בן גמלא, בדברים הבאים (השייכים לענייננו):

- **בברייתא** (שם): מי שיש לו בית בחצר השותפים, הרי זה לא ישכירו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר (מלמד) יהודי ולא לסופר ארמי.
- **ומקשה הגמרא**, שמשמע שאפשר למחות גם בתשב"ר.
- **והגמרא דוחה** שמדובר בסופר מתא (כלומר: סופר העיר).

ודנו הראשונים בכוונת המילים **סופר מתא**:

- **רש"י** פירש: **מלמד תינוקות העיר**, ומושיב מלמדים תחתיו, והוא מורה את כולם איך יעשו, ויש שם קול גדול.
- **הרמב"ן** פירש: **כותב שטרות העיר**, או סיפרי תורה.

רעש גדול

יא

ד פ י - ע י ו ן

- **ומבאר הרמב"ן** מדוע נטה מפירוש רש"י, שלפי רש"י קשה מדוע לאסור על מלמד תינוקות העיר – הרי זה בכלל המצווה ובכלל התקנה של יהושע בן גמלא. ואפשר לומר שכיוון שהוא שונה ליותר מחמישים (דהיינו השיעור כאן נמסר ל- 50 ילדים, שהוא פי שנים מהשיעור שבגמרא – 25) – מעכב עליו, **כיוון שהקול גדול ביותר**, ואין זו מצווה מן המובחר, כיוון שהיה עליו לאותובי תרי (דהיינו: להושיב שם שני מלמדים כדי להשתלט על הרעש, ולהחלישו עד למינימום)!
- **ובבית יוסף** (בתחילת סימן קנ"ו) חלק על ביאור הרמב"ן בדעת רש"י, אלא החיסרון הוא שעושה שלא כדרך התקנה, שמלמד את **מלמדי התינוקות** ולא את התינוקות עצמם. ועוד – שהרי **יש שם קול גדול ביותר**, ולפיכך יכולים לעכב.

כמות ילדים

מלמד מלמד

ואילו **בטור** (סימן קנ"ו-ה) חלק על רש"י (כפי שהבינו הרמב"ן) וכתב: וכן אין יכולים למחות בידו מללמד תינוקות של בית רבן **ואפילו הן רבים**. [נראה בסמ"ע (סימן קנ"ו-ג) שכתב שמשון השולחן ערוך יוצא שאפילו הם רבים – מותרים להרעיש, כמו שכתב הטור בהדיא, ולא כדעת הרמב"ן ברש"י].

נמצינו למדים שיש מחלוקת מה דין **קול גדול ביותר**:

- הרי זה **בכלל התקנה** ואי אפשר לעכב בגללו (כפי שלומד הטור ומביא הסמ"ע, או כפי שלומד בית יוסף, שרעש מעכב רק כשמדובר במלמדים ולא בלומדים), או:
 - **אינו בכלל התקנה**, ואפשר לעכב בגללו (כדעת רש"י עפ"י ביאור הרמב"ן).
- ולצד זה** (שנאמר שאינו בכלל התקנה ואפשר לעכב) צריך לברר מדוע אפשר לעכב:
- אם זה רק בגלל **עצם הרעש**, שרעש גדול כזה ניתן למחאה ע"י השכנים. או:
 - העיכוב הוא בגלל **שניתן היה לצמצם את הרעש** (ע"י תוספת מלמדים ומשגיחים).

רעש גדול ביותר

נפקא מינא שאם אכן לא ניתן לצמצם את הרעש – **אי אפשר למחות** במרעיש, ורעש זה נכלל בתקנת יהושע בן גמלא.

ד פ י - ע י ו ן

יב

וא"כ גם בענייננו – אם הרעש גדול מאד – לפי הטור – אי אפשר למחות בהם, ולפי הרמב"ן – תלוי בחקירה דלעיל (אם רעש חזק הוא סיבה לפינוי המוסד, או רק רעש חזק שניתן היה לצמצמו הוא סיבה לפינוי).

לבוש: טענת "לא על דעת זו השתתפנו"

ובלבוש (סימן קנ"ג, הובא בפתחי תשובה קנ"ו-א) כתב: ונראה לי, שדווקא בני המבוי או בני החצר שדרים במבוי אחד או בחצר אחת, ואינם דרים יחד בחדר אחד או בבית חורף אחד. אבל אותם הדרים בבית חורף אחד כנהוג בהרבה מקומות במדינות אלו מחמת שיש להם דוחק דירה, נראה לי וודאי שכל אחד יכול למחות בחבירו אפילו להיות מלמד תינוקות של ישראל תורה באותו בית חורף שהוא דר שם עימו, שזה וודאי אין דעת רוב העולם סובלתו, ועל דעת זו לא השתתף עימו בדירה זו אם לא שהיתנו מתחילה.

צמצום
 כוח
 התקנה
 מחוץ
 לרגילות

[הערה: על סמך דברי הלבוש כתב במשפטי החושן להעיר לבחורים הבאים לחדרם שבפנימיה, ויש שם חבר לחדר שכבר שכב לישון, והם מדברים בלימוד או שומעים דברי תורה ממכשירי האזנה – בוודאי שיש בזה איסור להרעיש, ואין בזה תקנת יהושע בן גמלא, כיוון שנמצאים בחדר אחד, כפי שכתב הלבוש].

ואפשר להבין את דברי הלבוש בשני מישורי התייחסות:

- **דרך א' – על אילו סעיפים חלה התקנה:** הסעיף המרכזי שאליו התייחסה תקנת יהושע בן גמלא הוא **קול הנכנסים והיוצאים**. לגבי זה היתה התקנה, שאי אפשר למחות במרעיש מחמת סעיף זה. ואפילו אם הרעש גדול ביותר. והחידוש של הלבוש הוא **שעל שאר הסעיפים והסיבות** שאפשר למחות בו (למשל ריבוי הדרך, או לכלוך רשותם וכו') – כלפיהם **לא היתה כלל התקנה**, ואפשר להמשיך ולמחות בו כקודם.

סוגי
 די'קין

- **דרך ב' – על איזו עוצמה חלה התקנה:** תקנת יהושע בן גמלא לא התייחסה לסעיף או סיבה מיוחדים, אלא כללה את **כל הסעיפים** בתוך התקנה, שאין אפשרות למחות בו, בגלל הסיבה החשובה של קיום התורה. אבל התקנה היא **מוגבלת בעוצמת הנזק**, למשל שאם

עוצמת
 רעש

ד פ י - ע י ו ן

הרעש הוא בדרגה כזו, שדעת רוב העולם אינה יכולה לסובלו, ועל דעת כזאת לא השתתפו עימו – ברמה זו כבר לא נתקנה התקנה (ובדוגמה הקודמת: אם יש תוספת לכלוך – הרי זה בכלל התקנה שאינו יכול למחות. אבל אם יש לכלוך שאי אפשר לחיות כך – עד כדי כך לא נתקנה התקנה), ויכול למחות בו.

טעמת השכנים	ובעניינו – צריך לברר מהם הטענות של השכנים, ואותם להכניס למסגרת שהותוותה ע"י הלבוש. ולהלך כמה דוגמאות:
רעש	- אם יטענו שהרעש וההמולה שיש בבניין מפריעים להם: אם הרעש אינו נורא – לפי שתי הדרכים בלבוש אין להם זכות למחות. ואם יתברר שהרעש הוא חזק ביותר – לפי דרך א' אינם יכולים למחות, כיוון שרעש זה שייך לסעיף "קול הנכנסים והיוצאים" שלגביו נתקנה תקנת יהושע בן גמלא. ולפי דרך ב' – אפשר למחות בגלל העוצמה של ההפרעה, שלגביה כבר אין תקנה.
ירידת ערך	- טענה של ירידת ערך הדירות מחמת תוספת המוסד שבבניין: כתב בערך השולחן (סימן קנ"ב) שאין המשכיר יכול לעכב לשוכר מללמד תינוקות, אף אם מתוך כך אין בני אדם רוצים לשכור את הבתים האחרים, ויש הפסד בדבר. ומבואר שירידת ערך אינה עילה למחאה ופינוי. אלא שצריך לומר שלפי הלבוש – בשני הדרכים – יש בזה גם שינוי סעיף, וגם שינוי עוצמה, ולכן בעניינו ייתכן שלפי הלבוש אפשר למחות בראובן מחמת ירידת ערך הדירות, ולפי ערך השולחן אי אפשר למחות בו.
ריבוי דרך	- טענת ריבוי הדרך בחדר המדרגות: כאן המקום להזכיר את הדין (המובא בשולחן ערוך סימן קנ"ד) שאפשר למחות בשכן המביא אנשים רבים אל ביתו מצד ריבוי הדרך. אלא שיש בזה שתי הגדרות:
צניעות	- לפי הרשב"ם (במסכת בבא בתרא דף טו.) ריבוי הדרך בחצר מפריע לצניעות, שהרי רוב תשמישם היו עושים בחצר (רש"י בתחילת מסכת בבא בתרא). ולפי זה – חדר המדרגות – שאין בו בעיית צניעות של הדיירים – דומה יותר למבוי ולא לחצר.
לכלוך	- לפי בעל העיטור שלמד שריבוי הדרך הוא מחמת ריבוי לכלוך וטיט – זה שייך גם בחדר מדרגות של ימינו.

ד פ י - ע י ו ן

י"ד

יוצא שיש מחלוקת מה **גדר חדר המדרגות**: האם דינו **כמבוי** (ולדעת הרמ"א אין במבוי טענת ריבוי הדרך) או **כחצר** (שיכול לעכב משום ריבוי הנכנסים).

ולפי זה יוצא גם לענייננו: אם נחליט שחדר מדרגות דינו **כמבוי** – אין השכנים יכולים למחות. ואם דינו **כחצר** – ייתכן שלפי דרך א' בלבוש – אין בעיה זו נכללת בסעיף "קול הנכנסים והיוצאים" ויוכל השכן למחות.

נזקים צדדיים שלא נכללו בתקנה

ישנם נושאים שאינם כלולים בתקנת יהושע בן גמלא, לדעת פוסקים שונים, שבהם **אפשר למחות במזיק**. ולהלן כמה דוגמאות מהם:

- דעת **נופת צופים** (סימן קצ"א) שכאשר מדובר **בחולה** – יכול למחות בין לגבי **רעש** ובין לגבי **ריח**. ולפי זה כתב **בדרכי חושן** (חלק א עמ' רכ"ד) שתמיד יש "חולים" כלפי אי אפשרות לישון בלילה או בשעות מנוחת הצהריים, ו**יכולים השכנים למנוע הרעשה בשעות אלו**.
- **ובענייננו** – שהמרכז פתוח רק בשעות הבוקר ושעות אחר הצהריים – **אין בעיה של רעש לחולים**.

- **נזקי ממון** שנעשו ע"י תלמידי המרכז: כבר למדנו (לעיל בדעת נופת צופים) שבנזקי **קטני קטנים** שאי אפשר לתובעם הן מחמת אי ידיעה מי הזיק, והן מחמת פטור הקטנים מלשלם – צריך המלמד **לקבל על עצמו** תשלומים אלו. וכתב **בדרכי חושן** (חלק א עמ' רכ"ה) שזו סיבה שיכול **השכן למנוע את קיום המוסד** מטעם זה.

- **ובענייננו**, שמדובר על אנשים מבוגרים – אמנם אין בעיה לתבוע אותם על הנזקים שעשו, אבל איך ידעו את מי לתבוע – ולכן אפשר **לכפות את ראובן להתחייב על תשלומי נזיקין** שייגרמו, או לפנות את המרכז מהבניין.

מחאה מחמת הפרעות חינוכיות

ובתשב"ץ (טור המשולש, הטור הראשון, שאלה נ"ז) עורר את הבעיה הבאה: **מעשה בתלמיד חכם אחד, שבאו לפתוח בחצירו בית מטבחים, וטען שאינו סובל ליצנות וניבול פה של הקצבים**

דין חולה ומזיק ממון

חולה

מזיקים

התנהגות שאינה ראויה

ד פ י - ע י ו ן

בשעת עבודתם. האם מועילה המחאה?

ופסק התשב"ץ שיכול למחות, כיוון שכלפיו הרי זה נזק כקוטרא ובית הכסא, שלא מועיל בזה חזקה.

וכן גם בענייננו – אם יטען אחד מהדיירים, שהאנשים המגיעים לשמוע כאן שיעורים אינם עדיין ברמה רוחנית, וכל אורחות חייהם עדיין אינו מתאים לאווירת הקדושה שהיתה בבניין, ממילא התנהגותם, לבושם ודיבורם מפריע לחיות את חייו ומקלקל את חינוך ילדיו. ויסתמך על הדברים דלעיל – יש לדון אם תתקבל טענה מעין זו.

אינם
ראויים

ויש לענות בכמה נקודות (שהמכנה שלהם הוא תחת הכותרת "כל מקרה לגופו", אולם בכל זאת נדבר באופן כללי ושכיח יותר):

- לא נראית טענת חסרון כביכול של **אווירת הקדושה שמסביב**, שהרי מדובר שהבניין נמצא ברמת גן, מקום שאין בו כל כך שמירת קדושה, כפי שמתיימר השכן לטעון (אבל שוב – בכל מקום יש את פינות החמד שלו, וצריך לבדוק במקום...).

אין
אווירה

- כל דבר תלוי ברמת המוסד וברמת האנשים שבבניין. פשוט שאם מדובר **באנשים מדיוטא נמוכה ביותר**, באורח דיבורם, בلبושם ובהנהגותיהם (למשל עישון יתר או שתיה וכיו"ב) – לא חלה לגבי זה התקנה, והרי זה כקוטרא ובית הכסא, כדברי התשב"ץ לעיל. ואם מדובר **באנשים מתורבתים**, בעלי נימוסים והליכות, שבאים ללמוד ולהתקדם, למרות מצבם הנמוך הנוכחי, מסתבר שלא צומח מהתקרבות אליהם נזק (ושוב עלינו להסתייג ולומר שהכרעה אמיתית צריכה להינתן לכל מקרה לגופו).

סוג
הקהל

- במקרים לא מעטים (ושוב יש להסתייג שאנו מדברים בלשון מוכללת, לצורך הלימוד, ובוודאי שצריך לבדוק כל מקרה לגופו) מי שטוען נגד מוסדות מסוג זה – **לא בדק את טענותיו עד הסוף**, והלשון הרע והשמועות קוננות אצלו שביתה. הנסיון מוכיח שאם מדובר באנשים המבקשים את האמת – בהרבה מקרים שמענו על **השפעה חיובית ביותר עליו ועל ילדיו**,

סיכוי
להתחזק

ד פ י - ע י ו ן

טו

במסגרת ההכרח לעסוק בקירוב, כך שנראה שמדובר לרוב בטענות שווא.

וא"כ – לסיכום – כל הסעיף הזה, לענ"ד, כנראה שאינו שייך לענייננו.

ט"ז: סכנה לגור מעל בית כנסת

הבעיה הגדולה היא הסכנה, עליה עורר הרמ"א, הנלמדת בשלבים, כדלקמן:

- **הרמ"א** (אורח חיים סימן קנ"א פ"א) הזהיר מפני מגורים ב"תשמיש קבוע של גנאי" מעל בית כנסת.

- אמנם הרמ"א מחלק שזה דווקא **כשקבעוהו מתחילה** לבית כנסת. אבל בית שייחדוהו **לאחר שנבנה** להיות כבית כנסת – מותר.

- **אלא שהט"ז** (בסימן קנ"א-ד) כתב על עצמו ש"הייתי גר בקראקא עם בני ביתי מעל בית הכנסת, ונענשתי הרבה במיתת בני, ותליתי בזה".

- וכן כתבו גם **אליה רבה** (קנ"ו-כג בשם כנסת הגדולה) **וגם ספר חסידים** (סימן תתי"ג).

- **אמנם** צריך עיון אם האיסור הוא מחמת **"בית הכנסת"** עצמו או מחמת **ספר התורה** שבבית הכנסת.

- **ובענייננו** – נראה, לכאורה, שיש חשיבות לשאלה זו, שכן **מתפללים במקום רק תפילות מנחה וערבית**, וייתכן שאין שם כלל ספר תורה. ואם הטעם הוא משום ספר תורה – ייתכן שאין סיבה למחות בראובן.

- **אלא שכל אחד מבין**, שאין סיבה לאדם להתיר לחברו לפתוח נגדו דבר שיש בו אפילו **חשש של סכנה**, ואפילו הוא ספק (שאולי לא על זה נאמרה הסכנה...), ולכן כל הצדדים שבהם אפשר היה לומר שאולי אין כאן סכנה **לא מפקיע את זכות הדייר לחשוש לסכנה ולהתנגד**.

וא"כ בענייננו – למסקנה – בגלל חשש סכנה (שהביא הט"ז) – **יכולים השכנים העליונים למחות בראובן**, שפתח מקום תפילה מתחת לביתם, והכניסם לסכנה.

מחאה
מחמת
מקום
התפילה
שימוש
מגונה

קבעו
תחילה

סכנה

ספר
תורה

אין ס"ת

חשש
סכנה

ד פ י - ע י ו ן

בית כנסת שנצמד לבית פרטי

קירבת
בית
הכנסת
אל הבית

ולסיום השיעור – שאלה שנשלחה מאנגליה, העוסקת במקרה הדומה לענייננו, ויש בה **כדי לסכם את עומק ההבנה** בתקנת רבי יהושע בן גמלא, כדלקמן:

מעשה בבית כנסת בלונדון, שהרחיב את האולם, עד לקצה גבול היכולת, וממש נצמד לבית ולחצר שלידו. הקירבה גורמת לרעש גדול מנשוא לדיירי הבית. מבקשים דיירי הבית מאנשי בית הכנסת שיסגרו באופן קבוע את החלונות הפונות לכיוון הבית. האם אפשר לחייב את בית הכנסת להיענות לדרישתו?

ויש להתייחס לבעיה זו בנקודות הבאות:

- **עפ"י דין התורה** – בוודאי שקירבה גדולה מדי גורמת לרעש (כפי שלמדנו לעיל), ואילו לא היה מדובר בבית הכנסת – בוודאי שטענת השכנים נכונה, והיה על בעלי המבנה להרחיק או לסתום רעשים.
- **ולהבדיל – גם עפ"י דינא דמלכותא** האנגלי – אכן אין להתקרב בצורה כזאת.
- **ולא זו בלבד** – אלא אם ייודע הדבר לשלטונות העיר – הם רשאים לצוות עליהם לסתור את כל הבניין.
- **אלא שמצד שני** – יש תקנת רבי יהושע בן גמלא, שמותר לבית כנסת להרעיש, **ולא יכול הדייר לטעון שמפריע לו הרעש.**

טענת
רעש

דינא
דמל-
כותא

לסתור
הכל

תקנת
ריב"ג

א"כ יש לברר היאך נפסוק במקרה זה?

- **וישנם כמה כללי עדיפויות**, המתנגשות, לכאורה אלו עם אלו, כדלקמן:
- הלכות שכנים נדחים מפני תקנת רבי יהושע בן גמלא, כפי שלמדנו במהלך שיעור זה.
- הלכות שכנים נדחים גם מפני דינא דמלכותא (ועסקנו בזה בהרחבה בשיעור "דפי עיון" מס' 330 "שליח שממונו הופקע במכס").
- הלכות שכנים נדחים גם מפני מנהג המקום, מדין "מנהג מבטל הלכה" (כמוכח בסוגיות רבות, יעו"ן בסוגיית זמן עבודת פועלים (במסכת בבא מציעא דף פ"ג:).

לימוד
דרכי
העדיפו-
יות

ד פ י - ע י ו ן

יח

סוגיית מנהג האריסים לקצור ולעקור (במסכת בבא מציעא דף ק"ג.), עובי כותל השותפים (במסכת בבא בתרא דף ב.) ועוד), כפי שהוכרע **בתלמוד הירושלמי** (במסכת בבא מציעא פרק ז' הלכה א') והובא ברי"ף (בסוגיית זמן עבודת הפועלים): אמר רבי הושעיא: זאת אומרת **מנהג מבטל הלכה**.

- ויש לדון: **תקנת רבי יהושע** בן גמלא מול **דינא דמלכותא** – מי יגבר?
- וכבר עסקנו בשאלה דומה בעבר (יעוין בשיעור "דפי עיון" מס' 335 "טעות נהג אוטובוס באנגליה") לגבי עדיפות בין **דינא דמלכותא** ובין **הפקעת הלוואתו**, והראנו דהרמ"א (בסימן שס"ט-i) **הכריע לטובת הפקעת הלוואתו**.

ומסתבר (וכך אמרו גם ת"ח חשובים) **שגם במקרה זה** (של בית הכנסת המרעיש לשכנים) – על פי התורה **יש כוח לתקנת רבי יהושע בן גמלא** יותר מאשר לכל הדינים, **כולל דינא דמלכותא**.

אלא שיש להתבונן על זכויותיהם של השכנים, שבחרו לטעון נגד הרעש ולא נגד הקירבה הגדולה לביתם, ויש בזה שינוי סדרי העדיפויות, שכן:

- **אמנם** – מצד טענת רעש – **טענתם אינה טענה**, מכוח תקנת רבי יהושע בן גמלא.

- **אבל מצד טענת קירבה לשכנותם** – **טענתם טענה**, כי בוודאי שתקנת רבי יהושע בן גמלא **לא התירה גזל ולא היזק ראייה**, ואילו היו טוענים טענת קירבה – היה בית הכנסת מחוייב להרחיק.

- **א"כ** – אולי נאמר שיש להם **מיגו** (או בדרך אחרת: טענת "אי שתקת"), שאילו רצו היו יכולים **להרחיק לגמרי**, ועתה שהם רוצים **רק מניעת רעש** – מסתמא בזה **ידם על העליונה**.

- **מצד שני** – היאך אפשר לקבל זכות על טענה שהייתי יכול לשקר **בטענות** ולדרוש דבר, למרות שהוא לא מפריע לי באמת?... ושמענו שיש שבט הלוי (חלק ט-רצט) שמכריע **שאי אפשר לטעון טענה מעין זו**.

ולמסקנת מקרה זה (של דרישה להשתקת הרעש מצד הבית הפרטיים כנגד בית הכנסת) – ייתכן שיד **הבתים על התחתונה**, ובית הכנסת אינו צריך לדאוג לאטימת הרעש.

סיכום ומסקנות

סיכום

פתיחת מרכז ללימודי יהדות בדירה שבבית משותף – האם יכולים השכנים למחות. ובעניין זה נדונו הנושאים הבאים :

- המשנה **"איני יכול לישון מקול הנכנסים והיוצאים"** (במסכת בבא בתרא דף כ:) עוסקת בסוגיית רעש בבתים משותפים. ומכוח סתירה בין הרישא לסיפא – למדה הגמרא שרמזו על **תקנת יהושע בן גמלא** לעניין חינוך הילדים לתורה, שכדי שלא תשתכח תורה מישראל – הפקיעו במידת מה את זכות השכנים לטעון **"איני יכול לישון מקול הנכנסים והיוצאים"**.

- למדנו את **מקור דיני הרחקת נזיקין** (בין דאורייתא ובין דרבנן) ואת סמכות החכמים לשנות את הדין.

- התקנה אינה עוסקת בלימודים של מקצועות שמחוץ לתורה. בזה יכולים השכנים לעכב. מאידך – כל הדברים הקשורים ללימוד תורה: כמובן **תשב"ר** (תינוקות של בית רבן), והוסיף **החת"ס סופר** שהוא הדין לגבי **כל סוגי תלמודי התורה** (חדרים, ישיבות לצעירים, ישיבות לבוגרים, כוללים, וכיו"ב) [חילקנו בתקנה מחמת לימוד תורה ומחמת קיום מצווה]. האחרונים הוסיפו גם **בית ספר בנות** וגם **גן לקטני קטנים**. כן הוסיף הריטב"א שגם **בית מדרש לתורה** ומקום **שדורשים בו לרבים** גם כולל בתקנה זו. וכן הוסיפו גם **בית דין** לדיני תורה.

- למרות שלמד הרלב"ח שיכולת השכנים להזיק הוא דווקא כשאין **אפשרות אחרת**. אבל בעניין תקנת יהושע בן גמלא – כתב **הנימוקי יוסף** שאפילו כשאפשר **לא מטריחים אותם** כדי שיהיו המלמדים מצויים.

- יש מחלוקת לגבי **קול גדול ביותר** אם הוא בכלל התקנה (טור, הובא בסמ"ע, או לפי בית יוסף, שמעכב רק במלמדים ולא בלומדים), או שאינו בכלל התקנה (כדעת רש"י עפ"י הרמב"ן). וגם בזה יש חקירה מדוע לעכב – האם בגלל **עצם הרעש**, או בגלל **שניתן היה לצמצם את הרעש** (ע"י תוספת מלמדים ומשגיחים).

- דעת **הלבוש** שבמגורים משותפים **כל אחד יכול למחות בחבירו** כיוון שאלו דברים שאין **רוב העולם סובלתן**. ואפשר להבין דבריו בשתי אפשרויות: **א.** שהתקנה חלה רק על סעיף **"נכנסים ויוצאים"** אבל

ד פ י - ע י ו ן

כ

- לא על בעיות אחרות, כגון ריבוי הדרך או לכלוך. או ב. שהתקנה חלה על כל הבעיות, אבל כשהם במינון חלש, אבל אם יש הפרעה גדולה – לא על זה תוקנה התקנה.
- דברי הלבוש הם בסיס לכמה פרטי הלכה לגבי **רעש והמולה**, וכן לגבי **ירידת ערך הנכס**, או לגבי **ריבוי הדרך** (ולמדנו מחלוקת רשב"ם ועיטור האם הכוונה לבעיית צניעות או לכלוך, ונפקא מינא להגדרת חדר מדרגות בימיו).
 - דין **חולה** שיכול למחות – נגרר גם **לשעות המנוחה**, שלעניין זה הכל חולים.
 - **נזקי ממון** שנעשה ע"י הנכנסים והיוצאים: לגבי **תשב"ר** – דעת שו"ת נופת צופים שהמלמד צריך להתחייב על נזקיהם של תלמידיו. אבל בענייננו שמדובר על גדולים – צ"ב אם נכללים בזה, כיוון שיכול לתבוע כל אחד בעצמו, ואולי לא הטריחוהו לזה.
 - **התשב"ץ** לימדנו שאפשר למחות גם **בהתנהגות שאינה ראויה לשכנים שהם ת"ח**. ממילא אם הנכנסים הם מהדיותא התחתונה – רשאי למחות, אע"פ שנראה שאנשים אלו ישתפרו בעתיד.
 - אלא שלמסקנה – **אפשר למחות** נגד המרכז ללימודי יהדות עפ"י ה"ט"ז, הלומד שיש **סכנה לגור מעל בית כנסת קבוע**, ואפילו שבענייננו מדובר רק על תפילת מנחה וערבית, ואין ספר תורה קבוע – עדיין לא יצאנו מידי **ספק סכנה**, ועדיין יכולים השכנים להתנגד.
 - ובמקרה של **בית הכנסת בלונדון**, שהרחיב את האולם עד קירבה גדולה לבית אחר, והשכנים **מתלוננים על הרעש ולא על הקירבה**, האם יש בזה תקנת יהושע בן גמלא? ויש בזה כמה נדונים והוכרע **שאינם יכולים למחות על הרעש**.

הערות והארות יתקבלו ברצון בטלפון: 03-6194225,
פקס: 03-5707482, מ"ל: israelarnon@yahoo.com